

F O R U M P A M I Ę C I
9. Seminarium polskich muzeów martyrologicznych
Sztutowo, 5 – 6 września 2018 r.

FORUM PAMIĘCI

to spotkanie pracowników polskich muzeów martyrologicznych

FORUM PAMIĘCI

to prezentacja tego co ciekawe, nowe i warte omówienia

FORUM PAMIĘCI

to okazja do zaprezentowania historii i tradycji regionu

P R O G R A M :

4 września 2018 r. (wtorek)

przyjazd i zakwaterowanie uczestników w Kątach Rybackich, Pensjonat Janosikówka
18.00–19.00 kolacja

5 września 2018 r. (środa)

7.30–8.15 śniadanie

8.15 podstawiony autobus zabiera uczestników do Muzeum Stutthof

8.30 przyjazd do Muzeum Stutthof w Sztutowie, przejście do sali obrad

8.45–8.50 Powitanie uczestników i otwarcie obrad 9. Forum Pamięci 2018

Piotr M. A. Cywiński, Piotr Tarnowski

Sala kinowa Muzeum Stutthof

8.50–9.00 **Katarzyna Krawczyk**, Muzeum Stutthof

Porozmawiajmy o Muzeum Stutthof. Raport z działalności za lata 2007-2017

Dziesięć lat działalności. Przedstawienie pracy zespołu, prowadzącej do wykształcenia współczesnego muzeum, kierowanego z myślą o misji ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego. Wystąpienie sprawozdawcze.

SESJA I: Teraźniejsze pamiętanie prowadzenie Paweł Śpiewak

9.00–9.15 **Piotr Cywiński**, Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau

Zburzyć i zaościć 2.0.

Po ludobójstwie w Birnie, trudno nie mieć wrażenia, że świat przyzwyczaił się do czystek rasowych i masowych mordów. Stawia to nowe, egzystencjalne pytania przed nami wszystkim. Pokłosie refleksji przedstawionej na Światowej Konferencji Edukacyjnej w Yad Vashem, w czerwcu 2018 roku.

9.15–9.30 **Adam Szpaderski**, Uniwersytet SWPS, Warszawa

Ekonomika miejsc pamięci - założenia badawcze i korzyści dla branży

Co to jest ekonomika miejsc pamięci? Jakie są główne założenia programu badawczego ekonomiki miejsc pamięci na najbliższe lata? Jakie korzyści mogą odnieść muzea branży z badań prowadzonych w zakresie ekonomiki miejsc pamięci?

9.30-9.45 **Jolanta Herzog**, Żydowski Instytut Historyczny

Program „Oneg Szabat”. Punkt zwrotny

Prezentacja założeń i oddziaływania projektu po obserwacji jego praktycznych pól realizacji.

9.45–10.00 Dyskusja

10.00–10.30 **Piotr Chruścielski**, Muzeum Stutthof

O wystawie „Przemilczana kategoria. Więźniowie z różowym trójkątem w KL Stutthof”.

Jedna z pierwszych wystaw w Polsce podejmujących wątek więźniów-homoseksualistów w niemieckich obozach koncentracyjnych. Pierwsza zorganizowana przez polskie muzeum i pierwsza, która przedstawia temat paragrafu 175 w oparciu o zachowaną dokumentację KL Stutthof. Patronat honorowy nad wystawą objęła Konsul Generalna Niemiec w Gdańsku Cornelia Pieper.

10.30–11.00 Otwarcie i zwiedzanie wystawy „Przemilczana kategoria”

SESJA II: Nowe wystawy: koncepcje i realizacje prowadzenie Piotr M. A. Cywiński

11.00–11.15 **Ewa Malinowska**, Muzeum Stutthof

Nowa wystawa stała w Muzeum Stutthof

Prezentacja etapu realizacji nowej wystawy stałej. Założenia wystawy głównej. Zyski z jej przygotowywania. Nadzieje i zagrożenia.

11.15–11.30 **Mirosław Obstarczyk**, Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau

Realizacja nowej wystawy stałej o ruchu oporu – wyzwania, trudności i efekt końcowy

Jak wyeksponować, opisać, nadać ekspresję i zwizualizować niemal metafizyczny (także dla wielu więźniów) świat podziemia obozowego – odwagę, determinację, bohaterstwo, struktury i dokonania jego uczestników, gdy do dyspozycji jest jedynie niewielki zasób jednorodnych pisanych dowodów materialnych, przy całkowitym braku artefaktów? Kogo upamiętnić, a kogo pozostawić na pastwę zbiorowej niepamięci?

11.30–11.45 **Barbara Oratowska**, Muzeum pod Zegarem, Lublin

Lux in tenebris lucet – nowa aranżacja wystawy w celach byłego aresztu gestapo

W nowej aranżacji ekspozycji dużą rolę odgrywa światło. Zmienność natężenia światła pozwala punktowo wyłaniać artefakty oraz umieszczony materiał narracyjny i ikonograficzny.

11.45–12.00 **Joanna Gierczyńska**, Muzeum Więzienia Pawiak

Modernizacja części wystawy stałej – sekwencji „Pawiacki dzień 1939-1944”

Na ekspozycji prezentujemy przebieg więźniarskiego dnia od momentu pobudki aż po ogłoszenie ciszy nocnej. Martyrologię więźniów Pawiaka na ekspozycji podkreślają sekwencje poświęcone Alei Szucha, transportom do obozów i egzekucjom. Wystawa poza znacznie większą liczbą eksponatów operuje także filmami dokumentalnymi.

12.00–12.15 **Paweł Sawicki**, Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau

„Auschwitz. Nie tak dawno. Nie tak daleko” – sukces międzynarodowej wystawy

Na ok. 2500 metrów kwadratowych prezentowanych jest ponad 600 oryginalnych przedmiotów, pochodzących w większości ze Zbiorów Muzeum, ale też z około 20 innych instytucji i kolekcji prywatnych. Podczas pierwszej jej prezentacji w Madrycie średnio wystawę każdego dnia odwiedza ok. 2 tys. osób, a wystawa podróżować będzie przez najbliższe 10 lat po całym świecie. Jak powstała bezprecedensowa, największa tego typu ekspozycja poświęcona tematyce Auschwitz i Zagłady w historii?

12.15–12.30 Dyskusja

12.30–13.00 Lunch

SESJA III: Nowe obszary badawcze prowadzenie Piotr Tarnowski

13.00–13.15 **Dorota Sula**, Muzeum Gross-Rosen

Żydzi polscy w KL Gross-Rosen – projekt badawczy

Przez kompleks KL Gross-Rosen przeszło około 57 tys. Żydów, wśród których polscy Żydzi obok węgierskich byli najliczniejszą grupą. Przebywali w 60 podobozach. Ta liczna społeczność nie była dotąd przedmiotem gruntownych badań. Celem projektu jest przede wszystkim zbadanie losów obozowych, ale również prześledzenie dróg prowadzących do obozu. Projekt zakłada przeprowadzenie kwerend archiwalnych, prace badawcze zakończone publikacją w języku polskim i angielskim. Jest to część projektu MKiDN „Kamienie Pamięci”.

13.15–13.30 **Tomasz Ceran**, Instytut Pamięci Narodowej, Gdańsk (o. Bydgoszcz)

Zbrodnie pomorskie 1939 – projekt naukowy, edukacyjny, memoratywny

O potrzebie wprowadzenia do historiografii, edukacji i pamięci narodowej nowego pojęcia, „zbrodni pomorskiej 1939” oraz opisu związanych z tym działań (zrealizowanych i planowanych) na trzech płaszczyznach: naukowej, edukacyjnej oraz memoratywnej.

13.30–13.45 **Alina Skibińska**, United States Holocaust Memorial Museum

Mniej znane archiwa, biblioteki, muzea i inne zbiory archiwalne w Polsce do badań nad zagładą Żydów w Polsce oraz losami ludności cywilnej na okupowanych ziemiach polskich

USHMM prowadzi w Polsce od wielu lat projekt digitalizacji wybranych materiałów archiwalnych dla zbiorów archiwum Muzeum w Waszyngtonie. Digitalizacja poprzedzona jest kwerendą w zasobie danego archiwum, muzeum, instytucji. O ile zasoby archiwalnych archiwów państwowych, IPN, ŻIH czy muzeów martyrologicznych w Polsce są badaczom dobrze znane i oczywiste, o tyle archiwa mniejszych instytucji, takich jak instytutów naukowo-badawczych, uniwersytetów, fundacji, lokalnych muzeów bądź bibliotek są znacznie słabiej rozpoznane i wykorzystywane. Mowa będzie o takich właśnie archiwach, m.in. Instytutu Zachodniego w Poznaniu, Fundacji Polsko-Niemieckie „Pojednanie”, Zakładu Badania Historii Ruchu Ludowego w Warszawie, Ośrodka Ossolineum we Wrocławiu, Uniwersytetu Jagiellońskiego i Warszawskiego.

13.45–14.00 Dyskusja

14.00–19.00 **Część regionalna: WIEŻA, KLIF i WAŁ czyli witajcie na Mierzei ☺**

14.00–14.30 przejazd autobusem uczestników z muzeum do miejsca zbiórki

14.30–15.30 zdobywanie i okupacja wieży

15.30–16.30 wyprawa z góry mierzeją przez las na klif

16.30–17.00 przejazd autobusem pod depresyjny wał

17.00–19.00 ognisko w leśniczówce z samodzielnym pieczeniem, kolacja z granicznymi widokami
ok. 19.30 powrót do hotelu autobusem

6 września 2018 r. (czwartek)

7.30–8.30 śniadanie

SESJA IV: Odkrywanie śladów przeszłości prowadzenie Tomasz Kranz

Sala konferencyjna pensjonatu Janosikówka, Kąty Rybackie

8.30–8.45 **Bogusława Tartakowska**, Muzeum Stutthof

Zabytki pozyskane do zbiorów Muzeum Stutthof w wyniku badań archeologicznych przeprowadzonych na terenie, w których w latach 1944- 1945 znajdowały się niemieckie hale zbrojeniowe KL Stutthof

Jesienią 2017 r. w związku z inwestycją planowaną przez Urząd Gminy Sztutowo, przeprowadzone zostały wyprzedzające badania archeologiczne na terenie, w którym w latach 1944-1945 znajdowały się przyobozowe hale, mieszczące niemieckie warsztaty zbrojeniowe. Badania poza dokładną dokumentacją przebadanego terenu zakończyły się też przekazaniem do zbiorów Muzeum Stutthof materiału zabytkowego, którego znaczna część jest związana z funkcjonowaniem obozu Stutthof.

8.45–9.00 **Sylwia Foks**, Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau

Zapominane obiekty – ratownicze badania archeologiczne na terenie byłego KL Auschwitz II – Birkenau

Jak wyglądał świat obozowy w codzienności więźnia? Jakie znaczenie miały przedmioty, na które nie zwracamy dzisiaj w życiu codziennym uwagi?

9.00–9.15 **Marta Śmietana**, Muzeum Historyczne Miasta Krakowa

KL Plaszow. Fotografie

Archiwalia związane z KL Plaszow to między innymi zasób ok. 250 fotografii wykonanych najprawdopodobniej w 1944 r., dokumentujących funkcjonowanie i zasięg obozu (zdjęcia terenu, więźniowie przy pracy, załoga). Można wyróżnić przynajmniej dwóch autorów zdjęć: Rajmunda Titscha, pracownika firmy Juliusa Madritscha oraz jednego z członków załogi. Zbiór zdjęć jest bezcennym materiałem pozwalającym uzupełniać historyczną wiedzę na temat KL Plaszow oraz pozwalającym prowadzić dalsze badania, w tym prace archeologiczne.

9.15–9.30 **Anna Czerner**, Centralne Muzeum Jeńców Wojennych

Muzeum otwarte na badania – empiria relacji łączących społeczność lokalną z instytucją muzealną i miejscem pamięci

Socjologiczne badania jakościowe przeprowadzone w roku 2017 wśród mieszkańców miejscowości sąsiadujących z Muzeum. Stanowiły zasadniczą część projektu badawczego i miały na celu między innymi określenie, w jakim stopniu reprezentanci społeczności lokalnej wpisują swoje codzienne praktyki społeczne w przestrzeń zarządzaną przez Muzeum. Starano się także odkryć związki pomiędzy indywidualnymi biografiami i pamięcią rodzinną mieszkańców a historią naznaczonego martyrologicznie miejsca.

9.30–9.45 **Izabela Mazanowska**, Instytut Pamięci Narodowej, Gdańsk (o. Bydgoszcz)

Ustalanie liczby ofiar zbrodni Selbstschutzu 1939 r. na przykładzie Mniszka, Górnej Grupy i Luszkowa w powiecie świeckim.

Do dziś zarówno w publikacjach naukowych, na tablicach pamiątkowych, w miejscach gdzie popełniono zbrodnie, a także w świadomości społecznej funkcjonują zawyżone liczby ofiar zbrodni popełnionych jesienią 1939 r. przez Selbstschutz. Moim celem będzie zaprezentowanie danych na ten temat, który można podać obecnie na podstawie dostępnych dokumentów oraz przyczyny wszelkich nieścisłości.

9.45–10.00 **Edward Kopówka**, Muzeum w Treblince

Sebastian Różycki, Marek Michalski, Politechnika Warszawska

Blaski i cienie zdjęć lotniczych na przykładzie AL Hindenburg oraz AL Treblinka

Plan podoboju AL Hindenburg, który opracowany został na podstawie interpretacji zdjęć lotniczych. Aspekty techniczne, jakościowe oraz koszty związane z pozyskiwaniem zdjęć lotniczych dla różnych obszarów.

10.00–10.15 **Edward Kopówka**, Muzeum w Treblince

Sebastian Różycki, Marek Michalski, Politechnika Warszawska

Multidyscyplinarne badania poszukiwawcze na obszarze Obozu Pracy w Treblince w latach 2016 -2017

Wyniki badań prowadzonych na obszarze Obozu Pracy Treblinka I w ramach projektów dofinansowanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Promocja książki „Obóz Pracy Treblinka I. Metodyka integracji danych wieloźródłowych”.

10.15–10.30 **Jakub Chmielewski**, Państwowe Muzeum na Majdanku

Odkryty na nowo – okupacyjne losy Józefa Richtera

Przybliżenie okupacyjnych losów Józefa Richtera, Żyda, który dzięki pomocy polskiej rodziny uzyskał tzw. „aryjskie papiery”, co pozwoliło mu rozpocząć pracę w Służbie Budowlanej (Baudienst). Przyjęta strategia przetrwania, połączona zapewne z dobrym wyglądem, stworzyły możliwość dokumentowania na skrawkach papieru prześladowania i Zagłady Żydów w różnych miejscowościach Lubelszczyzny. Dzięki temu powstała unikalna kolekcja rysunków, które w przejmujący i empatyczny sposób przedstawiają los współbraci Richtera.

10.30–10.45 Dyskusja

10.45–11.00 Przerwa kawowa

SESJA V: Przestrzenie upowszechniania pamięci

prowadzenie Violetta Rezler-Wasielewska

11.00–11.15 **Bartosz Bartyzel**, Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau

Hejt i fake news – nowe doświadczenie dla muzealników

Po obchodach 73. rocznicy wyzwolenia Auschwitz w przestrzeni publicznej pojawiło się wiele fake newsów, nieprawdziwych lub zmanipulowanych informacji, a także wiele kłamstw. Są one rozpowszechniane nie tylko w Internecie przez anonimowe konta, ale także przez dziennikarzy i osoby publiczne. Stanowi to bezprecedensowy atak na instytucję muzealną i jej pracowników, który jest nowym, trudnym wyzwaniem dla Miejsca Pamięci.

- 11.15–11.30 **Monika Bednarek**, Muzeum Historyczne Miasta Krakowa
Społeczne otoczenie Miejsca Pamięci – na przykładzie działań wokół Trasy Pamięci Muzeum Historycznego Miasta Krakowa
Muzea – miejsca pamięci powstały dzięki inicjatywie społecznej, kombatanów, byłych więźniów i ich rodzin. Wraz z upływem czasu zmieniają się okoliczności wpływające na te przestrzenie: odchodzą świadkowie, rośnie wartość miejsca jako świadectwa, zmienia się nasza wrażliwość i postrzeganie miejsca pamięci, wzrasta rola instytucji-opiekuna. Z drugiej strony muzea te zderzają się z różnego rodzaju oczekiwaniami różnorodnych grup społecznych. Jak na nie reagujemy, czy jesteśmy przygotowani, jak wygląda dialog społeczny, czy i jak edukujemy na ten temat?
- 11.30–11.45 **Aleksandra Kalisz**, Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau
„Szkół przeciwko nienawiści” czyli jak wyciągnąć naukę z medialnego szumu
Prezentacja będzie przedstawiać zrealizowany w pierwszym półroczu 2018 roku wspólny projekt edukacyjny powiatu wodzisławskiego i Miejsca Pamięci Auschwitz. Projekt obejmujący m.in. warsztaty dla nauczycieli oraz wizyty studyjne młodzieży z różnych typów szkół w Miejscu Pamięci, został przygotowany w reakcji na głośny reportaż telewizyjny dotyczący działalności lokalnego stowarzyszenia.
- 11.45–12.00 **Renata Kobylarz-Buła**, Centralne Muzeum Jeńców Wojennych
Projekt edukacyjny pt. „Tatusiu, kiedy wrócisz? Polskie rodziny w latach II wojny światowej”
Prezentowany projekt dotyczy złożonego zagadnienia, jakim jest los polskich rodzin w latach II wojny światowej. Ci, którzy przeżyli działania wojenne, starali się nawiązać i utrzymać kontakt jedyny jaki w takiej sytuacji był możliwy – korespondencyjny. Zachowane karty, listy, zdjęcia oraz rysunki są śladem tej wielkiej potrzeby ratowania zrywanych wojną więzi, i to one były źródłem inspiracji a zarazem podstawową materią w trakcie realizacji projektu, na który składa się wystawa, informator, materiał filmowy, działania i materiały edukacyjne.
- 12.00–12.15 **Katarzyna Odrzywołek**, Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau
Tak naprawdę to jest historia dla młodzieży. Projekt „Obywatele polscy w KL Auschwitz”
Interaktywna lekcja edukacyjna dedykowana dla uczniów w wieku 14-18 lat, umożliwiająca uczniom i nauczycielom pracę „offline i online”. Podstawę lekcji stanowią biogramy sześciorga młodych ludzi deportowanych do KL Auschwitz, uzupełnione o uniwersalny, ponadczasowy przekaz w formie audio i video. Zabieg ten ma na celu wzbudzenie w odbiorcach uczucia empatii oraz skłonienie ich do refleksji nad tragicznym losem jednostki w czasie działań wojennych.
- 12.15–12.30 **Dorota Niedziałkowska**, Państwowe Muzeum na Majdanku
Edytorskie aspekty nowego wydania 485 dni na Majdanku Jerzego Kwiatkowskiego
Dr Jerzy Kwiatkowski za współpracę z AK aresztowany i w 1943 r. osadzony w obozie koncentracyjnym na Majdanku. W 1944 r. ewakuowano go do Auschwitz, następnie do Sachsenhausen. 3 maja 1945 r. odzyskał wolność, w grudniu tego roku ukończył spisywanie wspomnień z KL Lublin i rozpoczął starania o druk. Pierwsze dwa wydania ukazały się w 1966 i 1988 r. nakładem Wydawnictwa Lubelskiego. Trzecie wydanie, opracowane przez pracowników PMM, stanowi edycję autorskiego maszynopisu, który po raz pierwszy ukazuje się bez cenzury i głębokich ingerencji redakcyjnych. W prezentacji multimedialnej zostaną omówione zachowane w Polsce i w USA przekazy tekstu, wybór podstawy wydania i główne założenia opracowania edytorskiego i merytorycznego książki.
- 12.30–12.45 **Małgorzata Krzanowska**, Żydowski Instytut Historyczny
Spotkania na Tłomackiem
Spotkania, debaty, projekcje, rozmowy wokół książek, spacer, marsze wernisaże - czyli „Czwartki na Tłomackiem”. Prezentacja projektu.
- 12.45–13.00 Dyskusja

13.00–13.30 Lunch

SESJA VI: Różnorodność codzienności prowadzenie Jacek Nowakowski

13.30–13.45 **Jadwiga Pinderska-Lech**, Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau

Box pamięci - antologia wspomnień byłych więźniów Auschwitz

Dziesięć najlepszych książek wspomnieniowych o Auschwitz - wybór łatwy i oczywisty? Czy wystarczy przeczytać dziesięć książek, żeby zrozumieć, czym był Auschwitz? Kogo dziś obchodzą wspomnienia byłych więźniów?

13.45–14.00 **Anna Majchrowska**, Żydowski Instytut Historyczny

Internet – źródło informacji i wiedzy?

Refleksje i doświadczenia o serwisie internetowym ŻIH.

14.00–14.15 **Anna Klimowicz**, Biuro Edukacji Publicznej Instytutu Pamięci Narodowej, Warszawa

Jak kształtować edukację o i w miejscach pamięci? Propozycja opracowania i wydania wspólnej publikacji o edukacji w miejscach pamięci

Prezentacja wspólnego działania BEP IPN, Muzeum Niepodległości oraz Warszawskiego Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń oraz zarys propozycji rozszerzonego działania w przyszłości.

14.15–14.30 **Małgorzata Daniluk**, Muzeum Stutthof

Wolontariat w Muzeum Stutthof

Prezentacja różnych form współpracy miejsca pamięci z osobami z zewnątrz rozwijanymi w ostatnich latach. Specyfika wolontariatu w Muzeum Stutthof i obszary działania wolontariuszy.

14.30–14.45 Dyskusja

SESJA VII: Rekapitulacje prowadzenie Piotr Tarnowski

14.45–15.00 **Paulina Florjanowicz**, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Ochrona miejsc pamięci w działaniach Departamentu Dziedzictwa Kulturowego Komunikat.

15.00-15.15 **Jacek Nowakowski**, United States Holocaust Memorial Museum

Główne źródła pozyskiwania zbiorów Muzeum Holocaustu

Podczas gdy bezpośredni świadkowie historii przez nas badanej i opisywanej stają się coraz bardziej rzadkością, stwarza się nowa rzeczywistość dla pozyskiwania autentycznych źródeł: darowizny ocalałych są przejęte przez ich potomków i często dalsze rodziny; to samo dotyczy żołnierzy, którzy byli świadkami wyzwalań obozów; natomiast dochodzi nowa grupa donatorów: rodziny świadków ze strony okupanta. Zakupy: otworzyły się ostatnio nowe możliwości poprzez internetowe domy aukcyjne oraz dealerów, którzy penetrują i ratują eksponaty odrzucane przez rodziny świadków historii.

15.15-15.30 **Paweł Śpiewak**, Żydowski Instytut Historyczny

Czego nie mogliśmy wykrzyczeć światu? Wystawa stała w ŻIH

Otwarcie wystawy i jej oddziaływanie na różnych polach po pierwszych miesiącach obserwacji.

15.30-15.45 **Małgorzata Wosińska**, Żydowski Instytut Historyczny

Rozwój Żydowskiego Instytutu Historycznego w przestrzeni międzynarodowej. Spotkania z "Archiwum Zero"

Możliwe strategie rozwoju ŻIH w przestrzeni międzynarodowej. Casus wystawy stałej „Czego nie mogliśmy wykrzyczeć światu?” i obserwacja jej recepcji przez zagranicznych gości. Merytoryczne znaczenie i (emocjonalny) potencjał dziedzictwa Archiwum Ringelbluma dla współczesnych Studiów nad Zagładą oraz edukacji powszechnej o Holokauście. Koncepcja „Archiwum Zero” i pytanie o uniwersalność i komunikatywność języka Archiwum. Języka, którego najbardziej bezpośrednim wyrazem jest wystawa stała, ale który w szerszym rozumieniu objawia się historii Oneg Szabat i samego ŻIH.

15.45–16.00 **Vincent C. Slatt**, United States Holocaust Memorial Museum

Stan projektów prezentowanych podczas pięciu poprzednich seminariów

Przez ostatnie lata na Forum Pamięci pracownicy USHMM prezentowali różne projekty badawcze i edukacyjne prowadzone przez muzeum. W prezentacji zaprezentowane zostaną efekty tych działań oraz kilka refleksji jakie im towarzyszą.

16.00–16.15 **Bartłomiej Grzanka**, Muzeum Martyrologiczne w Żabikowie

Działalność edukacyjna i popularyzatorska Muzeum byłego niemieckiego Obozu Zagłady w Chełmnie nad Nerem w latach 2013-2018. Próba podsumowania

Charakterystyka zmian dokonanych w miejscu pamięci po jego reorganizacji i zmianie podporządkowania. Co było, co jest i co będzie dalej?

16.15–16.30 Dyskusja

16.30–16.35 **Marcin Owsiniński**, Muzeum Stutthof

Forum Pamięci, czyli „integracja pamięci”. Podsumowanie ostatnich 9 lat

Co wynika z naszych spotkań? Jaki jest ich codzienny efekt? Bardzo krótkie refleksje w drodze między „po” i „przed”.

16.35–16.45 **Dyskusja i uwagi końcowe – podsumowanie 9. Forum Pamięci**

prowadzenie Piotr M. A. Cywiński i Piotr Tarnowski

16.45 – 18.45 czas wolny

19.00 – 21.00 uroczysta kolacja (obecność obowiązkowa 😊)

7 września 2018 r. (piątek)

8.00 – 10.00 śniadanie

Wyjazdy uczestników

* * * *

O R G A N I Z A T O R Z Y :

